

Οι εκπαιδευτικές πρακτικές-δράσεις του Υπουργείου Παιδείας για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα τη χρονική περίοδο 2002-2011. Μια ανάλυση περιεχομένου των εκθέσεων του προς την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

Χαρίκλεια Πίτσου¹, Ζωή Καρανικόλα²
xpitsou@hotmail.com, gzdaniass@yahoo.gr

¹ Εκπαιδευτικός ΠΕ60, ² Εκπαιδευτικός ΠΕ70

Περίληψη. Είναι κοινός τόπος ότι τις τελευταίες δεκαετίες πολλοί οργανισμοί σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), και το Συμβούλιο της Ευρώπης, έχουν θεσπίσει πολιτικές που αφορούν στην προώθηση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων μέσω της εκπαίδευσης. Ειδικά, ο ΟΗΕ τις τελευταίες δύο δεκαετίες έχει αναλάβει ενεργό δράση προκειμένου τα κράτη μέλη του να εφαρμόσουν την εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΑΔ) σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες. Στην παρούσα ερευνητική μελέτη εξετάζεται μέσω των ετήσιων εκθέσεων που αποστέλλει το Υπουργείο Παιδείας (ΥΠ)¹ προς την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), αν έχουν υιοθετηθεί και εφαρμοστεί εκπαιδευτικές δράσεις σχετικές με τα ΑΔ. Τα ερευνητικά αποτελέσματα που προήλθαν μέσω της ανάλυσης περιεχομένου έδειξαν ότι στις εκθέσεις του ΥΠ προς την ΕΕΔΑ υπάρχουν αναφορές στα ΑΔ. Αναφορές που κυρίως αφορούν στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και κινούνται σε τρία επίπεδα: αυτό των μαθητών, αυτό των εκπαιδευτικών και σε αυτό που αφορά στην παραγωγή διδακτικού και εκπαιδευτικού υλικού. Το θέμα προς συζήτηση που προκύπτει είναι με ποιον τρόπο τα ενθαρρυντικά αυτά αποτελέσματα μπορούν να αποτελέσουν ισχυρή βάση για μια εκπαίδευση για τα ΑΔ στο πεδίο.

Λέξεις κλειδιά: Ανθρώπινα Δικαιώματα, πολιτικές του Υπουργείου Παιδείας, εκθέσεις της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα

Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΑΔ) και η ιδέα της πραγμάτωσής τους, ως ένα ζήτημα ανοιχτό, βρίσκονται διαρκώς στην καρδιά του λόγου της κοινωνικοπολιτικής ζωής κάθε κοινωνίας ακόμα και αυτών των δυτικών δημοκρατιών που τα γέννησαν, καθώς είναι μακρύς ο δρόμος για την προώθηση και υλοποίησή τους (Μπάλιας, 2004).

Παρά τις διακηρύξεις διεθνών οργανισμών με πρωτοπόρο τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) ότι κάθε άνθρωπος δικαιούται να έχει επαρκές βιοτικό επίπεδο και πρόσβαση σε βασικά αγαθά, η εικόνα που παρουσιάζει στην εποχή μας η ανθρωπότητα δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντική, διότι υπάρχει διευρυμένος αριθμός ανθρώπων που δεν απολαμβάνει ούτε τα στοιχειώδη αγαθά, ώστε να μπορούν να έχουν που να τους επιτρέπουν μια αξιοπρεπή διαβίωση. Συνάμα, σε πολλές χώρες η διακυβέρνηση έχει

¹ Στην παρούσα μελέτη οι συγγραφείς υιοθετούν το γενικό όνομα του Υπουργείου Παιδείας λόγω των συνεχών αλλαγών του από τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Στην ανάλυση των εκθέσεων το αναφέρουν όπως το συναντούν.

υπονομευθεί από τη διαφθορά, την κακοδιαχείριση, την κατάχρηση εξουσίας και την πολιτική βία. Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας, που ολοένα εντείνεται, υπονομεύει τα ΑΔ στο όνομα της ασφάλειας και της ειρήνης. Άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες αντιμετωπίζουν διακρίσεις. Επιπρόσθετα, νέες προκλήσεις, όπως η κλιματική αλλαγή, η χρηματοπιστωτική κρίση, η παγκοσμιοποίηση, οι νέες και οι επανεμφανιζόμενες επιδημίες προκαλούν τριγμούς στα θεμέλια των ΑΔ (Δουζίνας, 2006; Ishay, 2008).

Οι προκλήσεις αυτές, που χαρακτηρίζουν τη σύγχρονη εποχή, οδηγούν σε πολλαπλές συγκρούσεις και κρίσεις σε κοινωνικοπολιτικό και οικονομικό επίπεδο και επιζητούνται μέσα και τρόποι για την επίλυσή εξομάλυνσή τους. Τα ΑΔ, μπορούν να λειτουργήσουν ως παράγοντας ειρήνευσης και κατευνασμού των κοινωνικών αντιθέσεων και συγκρούσεων, αν γίνουν γνωστά, κατανοητά και εδραιωθούν στη συνείδηση όλων των πολιτών. Η θεμελίωση αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω της εκπαίδευσης κάθε ατόμου από τα πρώτα κίβλα χρόνια του (Osler & Starkey, 2010). Αν τα άτομα αρχικά δεν γνωρίζουν και δεν δύνανται να ξεχωρίσουν ποια είναι τα δικαιώματά τους και οι υποχρεώσεις τους που αντλούνται κατά κύριο λόγο από την Οικουμενική Διακήρυξη των ΑΔ, δεν θα είναι σε θέση να αναπτύξουν συνείδηση περί του περιεχομένου τους (Banks, 2009; 2010). Αν δεν υπάρχει γνώση και συνείδηση των ΑΔ, δεν είναι εφικτό να υπάρξει και εκπαίδευση για τα ΑΔ. Ουσιαστική εκπαίδευση για τα ΑΔ είναι εφικτό να υπάρξει όταν τα ΑΔ θεωρούνται στην παιδαγωγική πράξη ως αρχές και όταν καθορίζονται με την κατάλληλη μεθοδολογία οι σκοποί, οι στόχοι, τα μέσα, οι διαδικασίες με τις οποίες το άτομο μπορεί να αναπτύξει μια συνείδηση περί αυτών (Tibbitts, 2002; 2005). Μια συνείδηση που θα έχει αναπτυχθεί μέσα σε ένα είδος εκπαίδευσης που στηρίζει και προωθεί τη δημοκρατία, την ανεκτικότητα, την ισότητα, τη δικαιοσύνη, την αλληλεγγύη, την ελευθερία του λόγου, τη διαφύλαξη της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας και του δικαιώματος του ατόμου για αυτοπροσδιορισμό (Μπάλιας, 2008; Osanloo, 2009). Ο δρόμος προς την επίτευξη των προαναφερθέντων περαιώνεται εποικοδομητικά, όταν το άτομο ως διδασκόμενος έχει τη δυνατότητα να αποκτά και να παράγει γνώση ενεργητικά μέσω καθημερινών διαδικασιών απαλλαγμένων από χειραφέτηση (Dias, 2005). Διαδικασίες που καθιστούν το άτομο ικανό να αναγνωρίζει και να προασπίζεται τα ΑΔ και την ισχύ τους, ώστε να συμβάλλει στην προώθηση της κουλτούρας των ΑΔ και στον μετασχηματισμό της κοινωνίας.

Η προώθηση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων μέσω της εκπαίδευσης την τελευταία εικοσαετία

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες παρατηρείται μια στενή συνεργασία ανάμεσα σε διεθνείς οργανισμούς, ΟΗΕ, Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκή Ένωση και Μη Κυβερνητικών Οργανισμών, που αφορά στον τομέα της προώθησης των ΑΔ μέσω της εκπαίδευσης. Μια συστηματική και συντονισμένη προσπάθεια είναι αυτή του ΟΗΕ όπου ανακήρυξε τη δεκαετία 1995-2004 ως Δεκαετία για την εκπαίδευση για τα ΑΔ και ακολούθησαν τα σχέδια δράσης 2005-2009 και 2010-2014 (United Nations General Assembly, 1994; 1996; 2005a; 2005b; 2005c; 2010a; 2010b). Το πρώτο σχέδιο εστίαζε στην προώθηση των ΑΔ μέσω της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ενώ το δεύτερο εστίαζε τόσο στην προώθηση των ΑΔ στην τριτοβάθμια εκπαίδευση όσο και στην εκπαίδευση των μελλοντικών εκπαιδευτικών, εκπαιδευτών, δημοσίων υπαλλήλων, νομικών και στρατιωτικών.

Μέσω των πολιτικών αυτών τα κράτη μέλη καλούνται να:

«καταβάλουν προσπάθειες για την εξάλειψη του αναλφαβητισμού και να κατευθύνουν την εκπαίδευση προς την πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και στην ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Η Παγκόσμια Διάσκεψη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα καλεί όλα τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα να συμπεριλάβουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, το ανθρωπιστικό δίκαιο, τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου ως θέματα στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών όλων των ιδρυμάτων εκπαίδευσης στα τυπικά και μη τυπικά της πεδία» (Vienna Declaration and Programme of Action, 1993: §33).

Επιπρόσθετα η διάχυση των ΑΔ στην εκπαίδευση:

«δεν θα πρέπει απλά να αποσκοπεί στην παροχή πληροφοριών, αλλά θα πρέπει να αποτελεί μια πλήρη δια βίου διαδικασία μέσω της οποίας άνθρωποι από όλα τα επίπεδα ανάπτυξης και όλα τα στρώματα της κοινωνίας μαθαίνουν για το σεβασμό της αξιοπρέπειας των άλλων καθώς και τα μέσα και τις μεθόδους που είναι απαραίτητα για την εξασφάλιση του σεβασμού σε όλες τις κοινωνίες».(United Nations General Assembly, 1994).

Με βάση τα προαναφερθέντα καλούνται τα κράτη μέλη του ΟΗΕ να συμβάλουν με ουσιαστικό τρόπο στην ένταση των προσπαθειών τους για την εξάλειψη του αναλφαβητισμού και την εξασφάλιση μιας ολοκληρωμένης εκπαίδευσης για το σύνολο του πληθυσμού, ως ουσιώδες στοιχείο που θα οδηγεί το κάθε άτομο στην πλήρη ανάπτυξή του. Για όσα κράτη έχουν ήδη υιοθετήσει και εισάγει τα ΑΔ στο επίσημο σύστημα της εκπαίδευσής τους, η αρμόδια Επιτροπή του ΟΗΕ για θέματα εκπαίδευσης ΑΔ στηρίζει τις προσπάθειές τους, ενώ για τα κράτη που δεν το έχουν πράξει ακόμη, τα καλεί να εισαγάγουν στο σώμα της επίσημης εκπαίδευσης των χωρών τους το θέμα των ΑΔ ως ζήτημα υψηλής προτεραιότητας.

Λαμβάνοντας τα παραπάνω υπόψη κρίθηκε απαραίτητη η παρούσα μελέτη για να διαπιστωθεί αν το ελληνικό Υπουργείο Παιδείας (ΥΠ) υιοθέτησε εκπαιδευτικές πρακτικές-δράσεις τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση που αφορούν τα ΑΔ ή τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΔτΑ) κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών. Για το λόγο αυτό μελετώνται οι εκθέσεις του προς την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου² (ΕΕΔΑ) και συγκεκριμένα προς το Δ' Τμήμα, Τμήμα Προώθησης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ασχολούμαστε με το συγκεκριμένο Τμήμα διότι οι ενέργειές του αφορούν κυρίως στην προώθηση των ΔτΑ στην εκπαίδευση, την εξέταση της πρακτικής των ελληνικών σχολείων, τη μετάδοση των αρχών και των αξιών των ΔτΑ στους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, τη διοργάνωση σχετικών σεμιναρίων, την έκδοση εκπαιδευτικού υλικού και τη συμβατότητά του με τις αρχές των ΔτΑ, τη δημιουργία νέου πλαισίου αναλυτικών προγραμμάτων.

² Η ΕΕΔΑ αποτελεί σημαντικό συμβουλευτικό όργανο της ελληνικής πολιτείας και του ΥΠ σε θέματα προστασίας των ΔτΑ. Ιδρύθηκε με το νόμο 2667/1998. Κεντρική ιδέα που ενέπνευσε τη δημιουργία της είναι η συνεχής παρακολούθηση της εξέλιξης των θεμάτων προστασίας των ΔτΑ, η συνεχής ενημέρωση, η ανταλλαγή εμπειριών σε διεθνές επίπεδο με αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς (ΟΗΕ, Συμβούλιο Ευρώπης, ΟΑΣΕ).

Μεθοδολογία Έρευνας

Ερευνητικός σκοπός

Όπως ήδη προαναφέρθηκε σκοπός της έρευνας είναι να εξετάσει αν το ΥΠ υιοθέτησε εκπαιδευτικές πρακτικές-δράσεις στις δύο πρώτες βαθμίδες εκπαίδευσης που αφορούν τα ΑΔ ή τα ΔτΑ το χρονικό διάστημα 2000-2011 σύμφωνα με τις εκκλήσεις του ΟΗΕ. Αναλύει τις ετήσιες εκθέσεις του ΥΠ προς την ΕΕΔΑ και στοχεύει να πυροδοτήσει ένα διάλογο που αφορά στην εισαγωγή των ΑΔ ή των ΔτΑ στον εκπαιδευτικό χώρο, δηλαδή στο πεδίο, και να εμπλουτίσει τη σχετική ελληνική βιβλιογραφία ως προς το εξεταζόμενο θέμα.

Ερευνητικό δείγμα

Το ερευνητικό δείγμα αποτελείται από όλες τις ετήσιες εκθέσεις που έχει υποβάλει το ΥΠ προς την ΕΕΔΑ και στο σύνολό τους είναι 9. Οι εκθέσεις συλλέχθηκαν σε ηλεκτρονική μορφή από τον επίσημο διαδικτυακό τόπο της ΕΕΔΑ³. Συγκεκριμένα, οι εκθέσεις αφορούν τα έτη από το 2002 ως και το 2009 και το έτος 2011. Υπάρχουν δύο πρότερες εκθέσεις του 2000 και του 2001 αυτές όμως δεν εξετάστηκαν διότι στο περιεχόμενό τους δεν περιλαμβάνονται εκθέσεις των υπουργείων, άρα και του ΥΠ.

Ερευνητικά Ερωτήματα

Με βάση τα προαναφερόμενα τα ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν για τη συγκεκριμένη ερευνητική μελέτη είναι τα ακόλουθα:

- Το ΥΠ στις ετήσιες εκθέσεις του προς την ΕΕΔΑ αναφέρει πρακτικές-δράσεις που έχουν στον πυρήνα τους τα ΑΔ ή ΔτΑ;
- Αν ναι, ποιες είναι οι πρακτικές-δράσεις αυτές;
- Οι πρακτικές-δράσεις αυτές εφαρμόζονται αποκλειστικά από το ΥΠ ή σε συνεργασία με άλλους διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς που προασπίζονται τα ΑΔ;
- Οι πρακτικές-δράσεις αυτές εμφορούνται από το πνεύμα διεθνών και ευρωπαϊκών οργανισμών που προωθούν τα ΑΔ;

Μέθοδος και Διαδικασία

Ως μεθοδολογικό εργαλείο στην προσπάθεια να απαντηθούν τα προαναφερόμενα ερευνητικά ερωτήματα χρησιμοποιείται η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου η οποία εντάσσεται στην ευρύτερη προσπάθεια που έχει καταβληθεί στο χώρο των κοινωνικών επιστημών για τη δημιουργία εναλλακτικών ερευνητικών ποιοτικών παραδειγμάτων, που δε διακρίνονται από τη φιλοσοφία των θετικιστών. Πολλά έχουν γραφεί για να αποδώσουν τα χαρακτηριστικά της ανάλυσης περιεχομένου. Κατά τον Krippendorff (1980:21) «η ανάλυση περιεχομένου είναι μία τεχνική έρευνας για την εξαγωγή έγκυρων και επαναλήψιμων συμπερασμάτων από τα δεδομένα, σύμφωνα με το πλαίσιο τους». Με τα παραπάνω ο Krippendorff αναφέρεται στην αντικειμενικότητα, την εγκυρότητα και τη συστηματικότητα που διακρίνει τη μέθοδο, κάνει όμως λόγο και για τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο περιεχόμενο των δεδομένων και το θεσμικό, κοινωνικό και πολιτισμικό τους πλαίσιο (Weber, 1990), απόπειρα που επιχειρείται και με την εν λόγω έρευνα.

³ <http://www.nchr.gr/index.php/el/2013-04-03-11-07-36/115-etisies>. Τελευταία προσπέλαση 19 Ιανουαρίου 2015.

Για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων που έχουν τεθεί ως μονάδα καταγραφής χρησιμοποιείται η συμβολική μονάδα «θέμα». Η μονάδα αυτή «συνιστά μια πρόταση, μια δήλωση, μια διαβεβαίωση, μια ιδέα, ένα επιχείρημα, μια διαπίστωση, αναφορικά με κάποια από τις υποθέσεις της έρευνας» (Μπονίδης, 2004: 54). Εξαιτίας του γεγονότος ότι το θέμα αποτελεί μία πολύπλοκη μονάδα καταγραφής (Berelson, 1971), θεωρείται αναγκαίο να καθορισθεί και μία μονάδα περιεχομένου που θα αποτελέσει και τη βάση για τον καθορισμό του νοήματος (Crapo & Brewer, 2002). Ως μονάδα περιεχομένου καθορίσαμε τη «λέξη».

Ως «λέξη» θεωρούνται μόνο τα ΑΔ ή ΔτΑ και όχι οποιοδήποτε άλλος λεκτικός συνδυασμός. Ο όρος ΑΔ ή ΔτΑ θεωρείται ομότιμος απλά ο όρος ΑΔ υιοθετείται από τον ΟΗΕ ενώ ο όρος ΔτΑ από την ΕΕΔΑ, για τον προαναφερόμενο λόγο και για σεβασμό προς το έργο και των δύο αρχών-οργανισμών εξετάζουμε και τους δύο αυτούς όρους.

Ερευνητικά Αποτελέσματα

Ετήσια Έκθεση του 2002

Με βάση την ετήσια έκθεση του 2002, μετά από πρόταση της Ειδικής Γραμματέως του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ) αποφασίστηκε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΠΙ) και την κ.Φραγκουδάκη. Από τη συνεργασία αυτή δημιουργήθηκαν δύο ενότητες, μία για την πρωτοβάθμια και μία για τη δευτεροβάθμια με οδηγίες, ιδέες και υλικό για τη δημιουργία σχεδίου εργασίας σχετικά με τα ΔτΑ, με έμφαση στα Δικαιώματα του Παιδιού. Παράλληλα, προστέθηκε ένα κεφάλαιο στο διαθεματικό βιβλίο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με αναφορά στα ΔτΑ.

Ετήσια Έκθεση του 2003

Στην συγκεκριμένη έκθεση του ΥΠ δεν αναφέρεται τόσο ο όρος ΑΔ όσο και ΔτΑ.

Ετήσια Έκθεση του 2004

Στην συγκεκριμένη έκθεση του ΥΠ δεν αναφέρεται τόσο ο όρος ΑΔ όσο και ΔτΑ⁴.

Ετήσια Έκθεση του 2005

Στην ετήσια έκθεση του 2005, η Ελλάδα, ως μέλος της Unesco, συμμετέχει στο πρόγραμμα «Δίκτυο Συνεργαζόμενων σχολείων» με 200 περίπου σχολικές μονάδες από την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Για το έτος 2004-2005 το ΥΠΕΠΘ έχει

⁴ Ενδιαφέρον όμως θεωρήθηκε και παρατίθεται το ακόλουθο απόσπασμα: η διδασκαλία των ΔτΑ πρέπει να αποτελεί:

«τη γενική κατεύθυνση της δημόσιας εκπαίδευσης και όχι ένα μεμονωμένο μάθημα, η διδασκαλία του οποίου θα εξαντλείται σε ορισμένες, ποσοτικά περιορισμένες διδακτικές ώρες και κατά τα λοιπά θα διδάσκονται μαθήματα με περιεχόμενο αδιάφορο ή πιθανώς αντίθετο προς την προστασία και την προαγωγή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου» (Ετήσια Έκθεση 2004:77).

Με το παραπάνω πνεύμα το Δ' Τμήμα, συνεργάζεται με το Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων και το ΠΙ στην προώθηση δημιουργίας υλικού για εκπαιδευτικούς και μαθητές πάνω στη θεματική των ΑΔ, υλικού που θα προσεγγίζεται με διαθεματικό τρόπο. Η τότε Υπουργός Παιδείας, Μαριέττα Γιαννάκου, αναγγέλλει πως το ΥΠ επεξεργάζεται μελέτη για την εισαγωγή των ΔτΑ στην παιδεία, είτε στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης είτε ως εισαγωγή σχετικού μαθήματος στο βασικό πρόγραμμα των σχολείων είτε ως εισαγωγή του μαθήματος στις εκτός του αναλυτικού προγράμματος δραστηριότητες.

προτείνει στα σχολεία – μέλη την ενασχόληση με θέματα βιώσιμης ανάπτυξης, ΑΔ, πολιτισμικής διαφορετικότητας και διαπολιτισμικής προσέγγισης. Σύμφωνα με την ίδια έκθεση, ως νέο μέλος του οργανισμού Task Force for the International Cooperation on Holocaust Research and Remembrance (οργανισμός σχετικός με την έρευνα και τη μνήμη του Ολοκαυτώματος), το ΥΠΕΠΘ εισάγει στο επόμενο σχολικό έτος τη διδασκαλία της ιστορίας της εβραϊκής κοινότητας στο πλαίσιο του μαθήματος της τοπικής ιστορίας. Με εγκύκλιό του το ΥΠΕΠΘ, στις 24-1-05, προτρέπει τους διευθυντές σχολείων να οργανώσουν επισκέψεις στα εβραϊκά μουσεία Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Ρόδου. Το ΥΠΕΠΘ συγκρότησε ειδική επιτροπή για την εφαρμογή των διατάξεων του νόμου 3064/2002 για την «Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων» και έχει αποφασίσει να συμπεριλάβει σχετικό κεφάλαιο στα νέα σχολικά εγχειρίδια περί των ΑΔ με σκοπό την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση των μαθητών. Η Διεύθυνση Ετερόδοξων και Ετερόθρησκων και το Γραφείο της Ολυμπιακής Παιδείας του ΥΠΕΠΘ αποστέλλει έγγραφα, στα οποία περιγράφονται οι σχετικές με τα ΑΔ δράσεις τους.

Ετήσια Έκθεση του 2006

Με την ετήσια έκθεση του 2006, το Δεκέμβρη του ίδιου χρόνου, 2.000 καθηγητές φυσικής αγωγής επιμορφώθηκαν σε σεμινάριο 40 ωρών σχετικά με το πρόγραμμα «Καλλιπάτειρα», το οποίο αποτελεί μετεξέλιξη του προγράμματος «Ολυμπιακή Παιδεία». Βασικές του ενότητες αποτελούν: η ισότητα των δυο φύλων στην εκπαίδευση, τα ΑΔ, η ανοχή στη διαφορετικότητα, η πολυπολιτισμικότητα, η αντιμετώπιση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού, η κοινωνική αλληλεγγύη, η φυσική αγωγή και τα ολυμπιακά ιδεώδη. Στο πλαίσιο του προγράμματος σχεδιάζεται και παράγεται υποστηρικτικό υλικό με έμφαση στον τρόπο διδασκαλίας και τη χρήση της βιωματικής προσέγγισης. Επίσης, αξιοποιείται το εγχειρίδιο «ABC: Teaching Human Rights, Practiced Activities for Primary and Secondary schools (ABC: Διδάσκοντας τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Πρακτικές Δραστηριότητες για Σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης)» της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τα ΑΔ. Δράσεις που άπτονται των ΑΔ είναι και το πρόγραμμα του Συμβουλίου της Ευρώπης «Παιδεία της Δημοκρατίας», το οποίο ξεκίνησε το 1997 κι επικεντρώνεται στο δεσμό μεταξύ της «Παιδείας της Δημοκρατίας» και της εκπαίδευσης σε θέματα ΑΔ. Το 2006-2009 διεξάγεται η τρίτη φάση του προγράμματος και περιλαμβάνει πολλές διαστάσεις της εκπαίδευσης: διαπολιτισμική, εκπαίδευση σε θέματα ΑΔ, εκπαίδευση για την ειρήνη, την ανεκτικότητα. Συμμετοχή στην τρίτη αυτή φάση είχαν δηλώσει 40 σχολεία από όλη την Ελλάδα. Επιπλέον, το ΠΙ έχει δημιουργήσει νέα αναλυτικά προγράμματα για την υποχρεωτική εκπαίδευση, όπου έμφαση δίνεται στην εξασφάλιση ίσων ευκαιριών, στην ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, στην ευαισθητοποίηση σε θέματα ΑΔ, παγκόσμιας ειρήνης και διασφάλισης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Το πρόγραμμα αυτό, σύμφωνα με την έκθεση του 2009, από το 2007 και μετά μετεξελίχθηκε σε «Παιδεία για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα» κι έχει εγκριθεί η συνέχισή του μέχρι το 2014. Στο πρόγραμμα της Ευέλικτης Ζώνης προτείνονται ως σχέδια εργασίας τα εξής: η δημιουργική αξιοποίηση της γλωσσικής και πολιτισμικής διαφορετικότητας μέσα από τους μαθητές, η διαπολιτισμική εργασία, ένα σχολείο για όλους, το δικαίωμα στη διαφορετικότητα. Επιπλέον, τα θέματα διακρίσεων, ρατσισμού, ξενοφοβίας και ΑΔ βρίσκονται στην «Ημερήσια Διάταξη» του ΠΙ και διαχέονται σε όλη την εκπαίδευση, τόσο στα βιβλία και τις οδηγίες όσο και στις σχετικές δραστηριότητες των στελεχών του ΠΙ. Παράλληλα, το ΠΙ, την περίοδο 2005-2006 πραγματοποιεί ταχύρρυθμο επιμορφωτικό πρόγραμμα σχετικά με τη διαχείριση

προβλημάτων στην τάξη, στο οποίο συμμετείχαν 5.000 εκπαιδευτικοί. Έμφαση δόθηκε στη διαχείριση της πολυπολιτισμικότητας του σχολείου και στους τρόπους στήριξης μαθητών με πολιτισμικές διαφορές έχοντας ως γνώμονα το σεβασμό των ΑΔ τους. Το πρόγραμμα επαναλαμβάνεται την περίοδο 2006-2007, λόγω διευρυμένης απήχησης.

Ετήσια Έκθεση του 2007

Στην ετήσια έκθεση του 2007, το Δ' Τμήμα επισημαίνει προς το ΥΠΕΠΘ την ανάγκη ουσιαστικής δέσμευσής του και την ανάγκη ορισμού μιας συγκεκριμένης Διεύθυνσης που θα είναι αρμόδια για το συντονισμό, το σχεδιασμό και την παρακολούθηση της εφαρμογής του Παγκόσμιου Προγράμματος της Εκπαίδευσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του ΟΗΕ. Σύμφωνα με την έκθεση του 2007, το Τμήμα Διεθνών Οργανισμών της Διεύθυνσης Διεθνών Εκπαιδευτικών Σχέσεων του ΥΠΕΠΘ ορίστηκε Υπεύθυνος Φορέας Συνεργασίας για το Παγκόσμιο Πρόγραμμα της Εκπαίδευσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Το εν λόγω τμήμα θα είναι αρμόδιο τόσο για τη σύνταξη όσο και για την επικαιροποίηση των στοιχείων του Επιχειρησιακού Σχεδίου περί των ΑΔ όσον αφορά σε θέματα εκπαίδευσης. Επιπλέον, ορίστηκε ότι το προαναφερόμενο Τμήμα είναι υπεύθυνο και για το λόγο αυτό έχει συνταχθεί από την υπηρεσία του σχέδιο που αφορά στην πρώτη φάση του Παγκοσμίου Προγράμματος για την Εκπαίδευση περί των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το οποίο στοχεύει στη σταδιακή ενσωμάτωση της διδασκαλίας τους στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αλλά και στην ευρύτερη ευαισθητοποίηση των φορέων εκπαίδευσης και των εκπαιδευομένων σε θέματα που άπτονται των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Επίσης, η Ελλάδα, ως μέλος της Unesco, συμμετέχει ενεργά στο πρόγραμμά της «Δίκτυο Συνεργαζόμενων Σχολείων» με 100 περίπου σχολικές μονάδες της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Βασικά θέματα αποτελούν η ενασχόληση με θέματα ΑΔ, πολιτισμικής διαφορετικότητας, βιώσιμης ανάπτυξης. Το 2007, επίσης, από το ΥΠΕΠΘ, την Unesco και το ίδρυμα Gestalt, διοργανώνονται δύο βιωματικά εργαστήρια, και δύο ημερίδες αξιολόγησης αντίστοιχα, για εκπαιδευτικούς, με θέμα: «Ευαισθητοποίηση σε θέματα Επίλυσης Συγκρούσεων στο σχολείο με άξονα τα Ανθρώπινα Δικαιώματα».

Στο παραπάνω πνεύμα δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο πρόγραμμα του Συμβουλίου της Ευρώπης «Παιδεία για τη Δημοκρατία/ Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα» (Education for Democratic Citizenship/Human Rights Education)». Προς την κατεύθυνση αυτή τα αναλυτικά προγράμματα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχουν αναδιαμορφωθεί και υιοθετήσει την διαθεματική προσέγγιση, ώστε να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της πολυπολιτισμικής κοινωνίας, στην εξοικείωση των μαθητών με νόμους και δημοκρατικούς θεσμούς, θέματα ΑΔ, ειρήνης, αλληλεγγύης, ανεκτικότητας, δημοκρατικού και ευρωπαϊκού πολιτισμού, κοινωνικών επιστημών. Προς τούτο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση εισάγονται τα σχετικά μαθήματα: α) στην Α' τάξη του Λυκείου το μάθημα: «Ευρωπαϊκός Πολιτισμός και οι Ρίζες του», β) στη Β' τάξη του Λυκείου τα μαθήματα: «Εισαγωγή στο Δίκαιο και στους Πολιτικούς Θεσμούς», «Κοινωνική και Πολιτική Οργάνωση στην Αρχαία Ελλάδα», «Ιστορία των Κοινωνικών Επιστημών» και γ) στη Γ' τάξη του Γυμνασίου, οι μαθητές διδάσκονται είδη δημοκρατικής αγωγής, οργάνωση κοινωνικών θεσμών και κοινωνικών ομάδων, θέματα σχετικά με τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης και του εκδημοκρατισμού του πολίτη, το Ελληνικό Σύνταγμα, θεσμούς και αρχές της Ε.Ε. καθώς και βασικές πτυχές διεθνών σχέσεων.

Από την άλλη στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση δίνεται στους μαθητές η δυνατότητα μέσα από τη Μελέτη Περιβάλλοντος να καλλιεργήσουν δεξιότητες που ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στα κοινά και στο σεβασμό των ΑΔ.

Παράλληλα για το έτος 2006-2007 εφαρμόζεται στην πρωτοβάθμια και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στο πλαίσιο του προγράμματος «Ολυμπιακή Παιδεία», το πρόγραμμα «Καλλιπάτειρα», το οποίο αφορά, μεταξύ άλλων, στα ΑΔ, την πολυπολιτισμικότητα, την αντιμετώπιση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού.

Επιπρόσθετα, από τον Οκτώβριο του 2005 όπου η Ελλάδα συμπεριλαμβάνεται επισήμως στις χώρες εκείνες που καθιερώνουν την 27η Ιανουαρίου ως «Ημέρα Μνήμης Εβραίων Μαρτύρων και Ηρώων του Ολοκαυτώματος», με απόφαση της Ολομέλειας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), δίνεται έμφαση στη διδασκαλία του Ολοκαυτώματος στα σχολεία, με σκοπό την ευαισθητοποίηση των μαθητών και την προάσπιση της Δημοκρατίας, της Ελευθερίας και του σεβασμού των ΑΔ.

Το 2006, υλοποιήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης σε συνεργασία με το Εθνικό Συμβούλιο Νεολαίας η εκστρατεία «Όλοι διαφορετικοί – Όλοι ίσοι», όπου το Εθνικό Συμβούλιο είχε θέσει ως προτεραιότητα της πολιτικής του, την εφαρμογή δράσεων σχετικών με την αντιμετώπιση οποιασδήποτε μορφής παραβίασης ΑΔ, έχοντας ως κύριο στόχο την ευαισθητοποίηση των νέων στην κατεύθυνση αυτή.

Τέλος, το 2007, εγκρίθηκε πρόταση της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή που τιτλοφορείται: «Ας σπάσουμε το τείχος των διακρίσεων», και υλοποιήθηκε την άνοιξη του 2008 σε περιοχές της Αττικής που είτε είναι απομακρυσμένες είτε είναι πολυπολιτισμικές. Κύριος στόχος της δράσης είναι να ευαισθητοποιήσει τους νέους κατά των διακρίσεων, υπέρ των ΑΔ, δίνοντας έμφαση στους μαθητές της δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, στις οικογένειές τους, καθώς και στις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις Νέων.

Ετήσια Έκθεση του 2008

Η έκθεση του 2008 ακολουθεί το πνεύμα των εκθέσεων του 2006 και 2007, συνεχίζει να εφαρμόζει τις εκπαιδευτικές δράσεις των δύο προηγούμενων εκθέσεων όμως στην εν λόγω έκθεση αναφέρεται επιπρόσθετα ότι η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης προέβη σε μια σειρά από καινοτόμες παρεμβάσεις που στόχο έχουν και τη διαφύλαξη των ΔτΑ. Τη χρονιά εκείνη για την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ορόσημο αποτελεί και ο Νόμος 3699/2008 ΦΕΚ Α' 199.

Επιπλέον, κατά το σχολικό έτος 2008-2009 ύστερα από θετική γνωμοδότηση του ΠΙ το ΥΠ αποφασίζει να διανέμει το εγχειρίδιο «Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού» στην Ε' και ΣΤ' του δημοτικού σχολείου. Εγχειρίδιο που δύναται να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης. Ταυτόχρονα, την ίδια περίοδο, οι Σχολικοί Σύμβουλοι παρακινούνται να υλοποιήσουν επιμορφωτικές δράσεις με θέμα τα ΑΔ και οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης να υλοποιήσουν σχετικά σχέδια εργασίας.

Ετήσια Έκθεση του 2009

Το Τμήμα Διεθνών Οργανισμών της Διεύθυνσης Διεθνών Εκπαιδευτικών Σχέσεων του ΥΠΕΠΘ παραμένει Υπεύθυνος Φορέας Συνεργασίας για το Παγκόσμιο Πρόγραμμα της Εκπαίδευσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Επίσης, η Ελλάδα, ως μέλος της Unesco, συνεχίζει να συμμετέχει ενεργά στο πρόγραμμά της «Δίκτυο Συνεργαζόμενων Σχολείων» με 100 περίπου σχολικές μονάδες της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σύμφωνα με την έκθεση του 2009, τα σχολεία του δικτύου, στο πλαίσιο των λεγόμενων «Πρωτοποριακών Προγραμμάτων» πραγματοποίησαν ποικίλες δράσεις, όπως, σχέδια δράσης σχετικά με τα Δικαιώματα του παιδιού, συνεργασία με την Action Aid, συμμετοχή επτά σχολείων στην πιλοτική φάση της «Αυτοβιογραφίας Διαπολιτισμικών συναντήσεων» του Συμβουλίου της Ευρώπης, με στόχο τη δημιουργία ενός προσωπικού ντοκουμέντου και ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε θέματα Επίλυσης Συγκρούσεων στο σχολείο με άξονα τα ΑΔ.

Επιπλέον, εξακολουθεί να λειτουργεί το Πρόγραμμα «Παιδεία για τη Δημοκρατία», το οποίο μετεξελίχθη σε «Παιδεία για τη Δημοκρατία και Ανθρώπινα Δικαιώματα». Επιπρόσθετα στην παρούσα έκθεση αναφέρεται ότι:

Η Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα εξοπλίζει τους μαθητές με τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες προκειμένου να μπορέσουν να «χτίσουν» και να υπερασπιστούν μια παγκόσμια κουλτούρα ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην κοινωνία μέσω της προώθησης και προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των βασικών ανθρωπίνων ελευθεριών (Ετήσια Έκθεση 2009:274).

Επιπρόσθετα, στην ίδια έκθεση αναφέρεται ότι οι Δημόσιες Βιβλιοθήκες και τα Γενικά Αρχεία του Κράτους μέσα από τις δράσεις τους εξυπηρετούν τα ΑΔ στην παιδεία και στον πολιτισμό.

Επιπλέον, η Διεύθυνση Εκπαιδευτικής Ραδιοτηλεόρασης του ΥΠΔΒΜΘ προχώρησε στην παραγωγή οπτικοακουστικού εκπαιδευτικού υλικού, «Σεβασμός στην Ανεκτικότητα και τη Διαφορετικότητα» με στόχο την προώθηση των ΔτΑ. Επίσης, προέβη και στην παραγωγή δύο εκπαιδευτικών ταινιών «Ευμενίδες: Η άρνηση της βίας» και «Ο Πάνω και ο Κάτω».

Το ΠΙ στο πνεύμα των προαναφερόμενων εκθέσεων έχει συντάξει καινούργια Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, στα οποία δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε θέματα που άπτονται των ΑΔ. Επιδιώκουν, δηλαδή, την ενθάρρυνση, προβολή και ανάπτυξη θεμάτων για τα ΑΔ. Γενικώς, τα ΑΔ βρίσκονται στην «Ημερήσια Διάταξη» του ΠΙ και διαχέονται όχι μόνο στα σχολικά εγχειρίδια των μαθητών και στα βιβλία των εκπαιδευτικών αλλά και στις δραστηριότητες των στελεχών του ΠΙ (ημερίδες, συνέδρια, επισκέψεις, αφίσες κτλ). Συνάμα, η Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η οποία συστάθηκε στο ΠΙ με την υπ' αριθμ. 6/08.02.2001 Πράξη του Συντονιστικού Συμβουλίου συνεχίζει το έργο της σε δύο άξονες. Ο πρώτος αφορά στην εκπαίδευση στα ΔτΑ (επιμόρφωση εκπαιδευτικών, ανάπτυξη σχετικών προγραμμάτων, διάχυση αξιών των δικαιωμάτων στα Αναλυτικά Προγράμματα) ενώ ο δεύτερος άξονας στοχεύει στη διασφάλιση της εφαρμογής των δικαιωμάτων του παιδιού μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα. Τέλος, το ΠΙ συμμετέχει στα προγράμματα του Συμβουλίου της Ευρώπης Pestalozzi που αφορούν στην εκπαίδευση εκπαιδευτών και στην παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού στον τομέα «Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Πολιτειότητα».

Αξιοσημείωτα είναι και τα ακόλουθα νομικά κείμενα του ΥΠ που αναφέρονται και στοχεύουν στην προώθηση των ΔτΑ μέσα στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ειδικότερα, με την υπ' αριθ. 55565/Γ2 υπουργική απόφαση καθορίστηκαν θέματα σχετικά με τις εγγραφές των μαθητών στα Γυμνάσια και στα Γενικά Λύκεια, που λειτουργούν στα Ειδικά Καταστήματα Κράτησης Νέων, με την υπ' αριθ.

91109/Γ2/10.07.2008 και 104071/Γ2/4.8.2008 εγκύκλιο παρέχεται το δικαίωμα απαλλαγής από το μάθημα των θρησκευτικών και με την αρ. πρωτ. 31915/Γ2/19.03.2009 εγκύκλιο οργανώθηκαν σε όλα τα λύκεια και τα γυμνάσια συζητήσεις από τους εκπαιδευτικούς με αφορμή τη διεθνή ημέρα για την εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων (21 Μαρτίου).

Ετήσια Έκθεση του 2010

Για το συγκεκριμένο έτος το ΥΠ δεν επέβαλε ετήσια έκθεση προς την ΕΕΔΑ.

Ετήσια Έκθεση του 2011

Στο εισαγωγικό μέρος της παρούσας έκθεσης αναφέρεται ότι το ΥΠ διαρκώς μεριμνά για την εξασφάλιση και κατοχύρωση των ΔτΑ και για αυτό το λόγο τοποθετούνται στο κέντρο αρκετών δράσεων και πρωτοβουλιών που παίρνει τόσο το ΥΠ όσο και οι επιμέρους Ειδικές Γραμματείες και Διευθύνσεις. Τέτοιες δράσεις, που υλοποιούνται από ελληνικά Πανεπιστήμια, αφορούν την Εκπαίδευση αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών, παιδιών Ρομά καθώς και παιδιών της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης.

Επιπλέον, το ΥΠ προσπαθεί σταδιακά να ενσωματώσει τις διαστάσεις της Εκπαίδευσης για τα ΔτΑ στο θεσμό των Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας, που σκοπεύουν στην άρση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων και τη βελτίωση των επιδόσεων των μαθητών στο σχολείο, σε περιοχές με χαμηλό συνολικό εκπαιδευτικό δείκτη.

Στην υπ' αριθ. 119236/Γ7/24.09.2010 εγκυκλίου του ΥΠ με θέμα «Σχεδιασμός και Υλοποίηση Προγραμμάτων Σχολικών Δραστηριοτήτων (Αγωγής Σταδιοδρομίας, Αγωγής Υγείας, Περιβαλλοντικής Αγωγής, Πολιτιστικών Θεμάτων, Comenius- Leonardo da Vinci και eTwinning) για το σχολικό έτος 2010-2011 στα σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ανακηρύσσεται το Θεματικό έτος 2010- 2011: Ανθρώπινα Δικαιώματα. Συγκεκριμένα στην τέταρτη σελίδα της εν λόγω εγκυκλίου αναφέρεται ότι:

...το σχολικό έτος 2010-2011 είναι αφιερωμένο στην εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Μπορούν λοιπόν τα σχολεία με την καθοδήγηση των Υπευθύνων Σχολικών Δραστηριοτήτων να λάβουν υπόψη και την διάσταση αυτή στα φετινά τους προγράμματα. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στις ιστοσελίδες που ακολουθούν, περιέχονται αφενός η Διακήρυξη της Χιλιετίας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών και βοηθητικό υλικό, ώστε να αντλήσουν οι εκπαιδευτικοί που επιθυμούν, ιδέες για να εντάξουν στα προγράμματά τους την εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. (Σε οποιοδήποτε διαθεματικό πρόγραμμα Σχολικών Δραστηριοτήτων μπορεί να εξεταστούν όψεις που αφορούν και τα δικαιώματα αλλά και τη σύνδεσή τους με την αντίστοιχη ατομική και συλλογική ευθύνη. Ενδεικτικές θεματικές είναι τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο καθαρό περιβάλλον, στην υγεία, στον πολιτισμό, στην εργασία, στην οικογένεια, στην ποιότητα ζωής, τα δικαιώματα των παιδιών κ.ά.).

Το κάλεσμα το παραπάνω είχε ιδιαίτερη απήχηση στην εκπαιδευτική κοινότητα, εφόσον σύμφωνα με το αρμόδιο τμήμα του ΥΠ, εκείνη τη σχολική χρονιά υλοποιήθηκαν 953 προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων που άπτονταν του θέματος των ΑΔ. Επιπρόσθετα, υλοποιήθηκαν 177 σεμινάρια, 39 λοιπές δράσεις και 43 σεμινάρια από τα ΚΠΕ. Συγκεκριμένα,

σε επίπεδο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης εκπονήθηκαν συνολικά 608 προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων (196 Περιβαλλοντικής Αγωγής, 110 Αγωγής Υγείας, 302

Αισθητικής Αγωγής- Πολιτιστικών Θεμάτων), 90 σεμινάρια (29 Περιβαλλοντικής Αγωγής, 22 Αγωγής Υγείας, 39 Αισθητικής Αγωγής- Πολιτιστικών Θεμάτων) και 5 λοιπές δράσεις (2 Περιβαλλοντικής Αγωγής, 1 Αγωγής Υγείας, 2 Αισθητικής Αγωγής- Πολιτιστικών Θεμάτων)» ενώ «σε επίπεδο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης εκπονήθηκαν συνολικά 345 προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων (9 Αγωγής Σταδιοδρομίας, 99 Περιβαλλοντικής Αγωγής, 122 Αγωγής Υγείας, 115 Αισθητικής Αγωγής- Πολιτιστικών Θεμάτων), 87 σεμινάρια (28 Περιβαλλοντικής Αγωγής, 30 Αγωγής Υγείας, 29 Αισθητικής Αγωγής- Πολιτιστικών Θεμάτων) και 34 λοιπές δράσεις (19 Αγωγής Σταδιοδρομίας, 1 Περιβαλλοντικής Αγωγής, 2 Αγωγής Υγείας, 12 Αισθητικής Αγωγής- Πολιτιστικών Θεμάτων), (Ετήσια Έκθεση 2011:372).

Για μια ακόμα χρονιά το ΥΠ στοχεύοντας στην ενημέρωση, στην ευαισθητοποίηση αλλά και την εκπαίδευση για τα ΑΔ προωθεί τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες του Εβραϊκού Μουσείου, ώστε οι μαθητές να γνωρίζουν τι συνέβη κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και να μάθουν τις συνέπειες του Ολοκαυτώματος.

Ταυτόχρονα, συνεχίζονται οι δράσεις και τα προγράμματα της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς που στοχεύουν στην ενίσχυση του σεβασμού των ΑΔ και στην προώθηση της εκπαίδευσης για τα ΑΔ. Ένα πρόγραμμα, που απευθύνεται σε μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, μεταναστευτικών ομάδων και με διαφορετικό κοινωνικό υπόβαθρο, Ρομά, είναι το «IRIS- Καταπολέμηση κοινωνικών διακρίσεων και στερεοτύπων». Το μέρος του προγράμματος που απευθύνεται στους παραπάνω μαθητές υλοποιείται από το Συνήγορο του Πολίτη. Το μέρος του προγράμματος που διοργανώνει εργαστήρια/σεμινάρια για εκπαιδευτικούς σε θέματα ΑΔ και ένα κύκλο διαδραστικών εκπαιδύσεων για μαθητές Γ΄, Δ΄ και Ε΄ τάξης που βασίζονται στο σύστημα της μη τυπικής ΕΑΔ του Συμβουλίου της Ευρώπης υλοποιείται από το Κέντρο Προάσπισης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Τέλος, στους κόλπους του ίδιου προγράμματος το Κέντρο Παιδαγωγικής και Καλλιτεχνικής Επιμόρφωσης «ΣΧΕΔΙΑ» πραγματοποιεί καλλιτεχνικά εργαστήρια, θεατρικής και εικαστικής έκφρασης για μαθητές Γυμνασίων και ή Λυκείων της Αττικής με στόχο την προώθηση των ΑΔ, την καταπολέμηση των προκαταλήψεων, της σχολικής διαρροής και της ενδοσχολικής βίας μέσω της τέχνης.

Συζήτηση επί των αποτελεσμάτων

Η ανάλυση των ερευνητικών ευρημάτων φανερώνει ότι το ΥΠ μέσω των εκθέσεων του, που έχει αποστείλει προς την ΕΕΔΑ, έχει λάβει υπόψη του αρχικώς την περιρρέουσα κατάσταση των ΑΔ σε εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο κατά δεύτερον τις εκπαιδευτικές πρακτικές οργανισμών που άπτονται των ΑΔ, όπως η Unesco, το Συμβούλιο της Ευρώπης και κατά τρίτον τα καλέσματα του ΟΗΕ προς τα κράτη μέλη του σχετικά με την προώθηση των ΑΔ μέσω της εκπαίδευσης. Αυτό διαπιστώνεται τόσο από τις αναφορές στα ΑΔ που συναντάμε στις εκθέσεις όσο και από τις σχετικές δράσεις που υλοποίησε το ΥΠ σχετικά με τα ΑΔ.

Συγκεκριμένα η προώθηση των ΑΔ γίνεται κυρίως μέσα από την υλοποίηση προγραμμάτων σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, το πρόγραμμα «Ολυμπιακή Παιδεία» που μετεξελίχθηκε σε «Καλλιπάτειρα» με την Unesco, το πρόγραμμα «Δίκτυο Συνεργαζόμενων Σχολείων», με τον οργανισμό Task Force for the International Cooperation on Holocaust Research and Remembrance (οργανισμός σχετικός με την έρευνα και τη μνήμη του

Ολοκαυτώματος), με το Συμβούλιο της Ευρώπης, πρόγραμμα για την «Παιδεία της Δημοκρατίας» που μετεξελίχθηκε σε «Παιδεία για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα» και το πρόγραμμα Pestalozzi, με το Συμβούλιο της Ευρώπης και το Εθνικό Συμβούλιο Νεολαίας, εκστρατεία «Όλοι διαφορετικοί- Όλοι ίσοι», με τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, πρόγραμμα «IRIS- Καταπολέμηση κοινωνικών διακρίσεων και στερεοτύπων», με τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, πρόγραμμα «Ας σπάσουμε το τείχος των διακρίσεων», με ελληνικά πανεπιστημιακά τμήματα για την υλοποίηση προγραμμάτων σχετικά με την εκπαίδευση των Ρομά, των παλιννοστούντων και αλλοδαπών, της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης. Στις παραπάνω συνεργασίες έρχονται να προστεθούν και αυτές με το Συνήγορο του Πολίτη, το Εβραϊκό Μουσείο, το Ίδρυμα Gestalt, την Action Aid, τις Δημόσιες Βιβλιοθήκες, τα Γενικά Αρχεία του Κράτους, το Κέντρο Προάσπισης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων το Κέντρο Παιδαγωγικής και Καλλιτεχνικής Επιμόρφωσης «ΣΧΕΔΙΑ».

Άξια ιδιαίτερης μνείας είναι η θετική ανταπόκριση του ΥΠ προς το κάλεσμα του ΟΗΕ για την υλοποίηση του Παγκόσμιου Προγράμματος για τα ΑΔ. Μπρος σε αυτό το κάλεσμα το ΥΠ ορίζει το Τμήμα «Διεθνών Οργανισμών της Διεύθυνσης Διεθνών Εκπαιδευτικών Σχέσεων» ως Υπεύθυνο Φορέα Συνεργασίας. Αρμοδιότητα του συγκεκριμένου τμήματος είναι τόσο η σύνταξη όσο και η επικαιροποίηση των στοιχείων του Επιχειρησιακού Σχεδίου περί των ΑΔ όσον αφορά σε θέματα εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα, το Τμήμα αυτό είναι υπεύθυνο για τη σύνταξη σχεδίου το οποίο στοχεύει στη σταδιακή ενσωμάτωση της διδασκαλίας των ΑΔ στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αλλά και στην ευρύτερη ευαισθητοποίηση των φορέων εκπαίδευσης και των εκπαιδευομένων σε θέματα που άπτονται των ΑΔ. Συνάμα, το ΥΠ δεν ανταποκρίνεται μόνο στο κάλεσμα του ΟΗΕ αλλά αξιοποιεί συνάμα και το εγχειρίδιο «ABC: Teaching Human Rights, Practiced Activities for Primary and Secondary schools (ABC: Διδάσκοντας τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Πρακτικές Δραστηριότητες για Σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης)» της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τα ΑΔ.

Οι παραπάνω συνεργασίες και δράσεις που έχουν στον πυρήνα τους τα ΑΔ προωθούν αρχές, όπως η ισότητα, η εξάλειψη διακρίσεων, η ανοχή, η κοινωνική δικαιοσύνη, η διαφορετικότητα, η πολυπολιτισμικότητα, η ξеноφοβία, ο ρατσισμός, η κοινωνική αλληλεγγύη, τα Ολυμπιακά ιδεώδη, η βιώσιμη ανάπτυξη, ο αμοιβαίος σεβασμός ανάμεσα στους λαούς και τους πολιτισμούς.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι το ΥΠ κινείται σε τρία επίπεδα, στο επίπεδο των μαθητών, στο επίπεδο των εκπαιδευτικών και σε αυτό που αφορά την παραγωγή διδακτικού και εκπαιδευτικού υλικού. Σε ό,τι αφορά τις μειονοτικές μαθητικές ομάδες, βασικοί στόχοι του ΥΠ είναι η επιτυχής ένταξη των μαθητών και ο περιορισμός της σχολικής διαρροής μέσα κυρίως από αντισταθμιστικούς θεσμούς (τμήματα ένταξης, υποδοχής και φροντιστηριακά, ενισχυτική διδασκαλία, κτλ.). Προς αυτή την κατεύθυνση, παράγεται κατάλληλο υλικό, συγγράφονται νέα αναλυτικά προγράμματα και νέα σχολικά εγχειρίδια, ενθαρρύνεται η βιωματική και διαθεματική προσέγγιση. Στην προσπάθεια αυτή συμβάλλει και η τριτοβάθμια εκπαίδευση, μέσω του διδακτικού προσωπικού της. Σε επίπεδο μαθητών, οι δράσεις αφορούν στην ενημέρωση και ευαισθητοποίησή τους, στην καλλιέργεια κατάλληλων δεξιοτήτων που ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στα κοινά και στη διαμόρφωση στάσεων που χαρακτηρίζουν τον ενεργό πολίτη. Σε επίπεδο επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, οι οποίοι στην πλειονότητά τους ανταποκρίνονται θετικά, στόχος είναι η ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση, η διαχείριση προβλημάτων στην τάξη και η συμμετοχή σε

βιωματικά εργαστήρια. Η θετική ανταπόκριση των εκπαιδευτικών διαπιστώνεται με τη συμμετοχή τους σε ολοένα και περισσότερα Προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων σχετικών με τα ΑΔ. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι κατά το σχολικό έτος 2010-2011, έτος αφιερωμένο στα ΑΔ υλοποιήθηκε πλείστος αριθμός σχετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων τόσο σε επίπεδο πρωτοβάθμιας όσο και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Διαπιστώνεται, λοιπόν, μέσω των εκθέσεων του ΥΠ η υιοθέτηση και εφαρμογή ποικίλων προγραμμάτων σχετικά με τα ΑΔ στις δύο πρώτες βαθμίδες της εκπαίδευσης. Η παρουσία ελάχιστων αναφορών για τα ΑΔ στην τριτοβάθμια εκπαίδευση θετικό θα ήταν να μην μείνει απαρατήρητη, διότι οι φοιτητές-τριες, ως ενήλικες και ως αυριανοί επαγγελματίες, μπορούν ευκολότερα να αναπτύξουν δράση και να συμμετέχουν ενεργά στην εφαρμογή και προάσπιση των ΑΔ αν έχουν διδαχθεί για αυτά και στο πλαίσιο των πανεπιστημιακών τους σπουδών. Πολύ περισσότερο όταν οι φοιτητές αυτοί φοιτούν στα Παιδαγωγικά Τμήματα ή σε καθηγητικές σχολές και θα είναι οι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί, που θα κληθούν να γαλουχήσουν τους μαθητές με τις αρχές των ΑΔ. Αρχές που είναι αναγκαίο να αποτελέσουν βίωμα, ώστε να είναι σε θέση, αρχικώς, να αναγνωρίζουν τις παραβιάσεις που άπτονται των ΑΔ, κατά δεύτερον να υπερασπίζονται ενεργά οι ίδιοι τα ΑΔ και κατά τρίτον η συμπεριφορά τους να αποτελεί πρότυπο μίμησης για να την υιοθετήσουν και οι μαθητές-τριες τους.

Τέλος, αν και διαπιστώνεται η ύπαρξη των ΑΔ στις εκθέσεις του ΥΠ προς την ΕΕΔΑ δεν μπορεί μέσω αυτών να διαφανεί αν οι περισσότερες προσπάθειες αφορούν μόνο στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση για τα ΑΔ, ή και στο μετασχηματισμό των εκπαιδευτικών θεμάτων που άπτονται των ΑΔ. Δηλαδή, δεν μπορούμε να εξάγουμε συμπεράσματα αν οι εκπαιδευτικές δράσεις που αναφέρθηκαν περιορίζονται στο γνωστικό επίπεδο και στο επίπεδο ευαισθητοποίησης ή πηγαίνουν ένα επίπεδο παραπέρα σε αυτό που οδηγεί στην ενεργοποίηση και στη δράση υπέρ των ΑΔ. Η διερεύνηση αυτή θα μπορούσε να αποτελέσει την προέκταση της παρούσας ερευνητικής μελέτης, να διερευνηθεί, δηλαδή, ο τρόπος εφαρμογής αυτών στο πεδίο, στη σχολική τάξη.

Συνοψίζοντας, αυτό που οφείλεται να τονιστεί και να ερμηνευτεί με ένα αισιόδοξο τρόπο είναι οι εκπαιδευτικές δράσεις του ΥΠ για τα ΑΔ που διαπιστώθηκαν και αποτυπώθηκαν με την συγκεκριμένη ερευνητική μελέτη. Με βάση τους Cohrs et al. (2007) η επίδραση στο γνωστικό επίπεδο των ατόμων που διατίθενται ευνοϊκά υπέρ των ΑΔ είναι δυνατόν να οδηγήσει σε ένα ουσιαστικό προσανατολισμό υπέρ αυτών. Οπότε αν οι εκπαιδευτικές δράσεις του ΥΠ για τα ΑΔ έχουν συνέχεια, υπάρχει σύνδεση αυτών και στα τρία επίπεδα της ελληνικής εκπαίδευσης και βασίζονται πάνω σε κατάλληλη μεθοδολογία τότε θα μπορεί να επιτευχθεί όχι μόνο η αύξηση του γνωστικού επιπέδου αλλά και η ενίσχυση της ευαισθητοποίησης και της ενεργοποίησης των ατόμων σε θέματα που αφορούν σε καταπατήσεις και παραβιάσεις των ΑΔ. Αυτό συνεπάγεται ότι οι εκπαιδευτικοί στόχοι θετικό θα ήταν να μην είναι μόνο γνωστικοί και μετρήσιμοι, αλλά να στοχεύουν κυρίως στην αλλαγή των στάσεων και στη διαμόρφωση μιας συμπεριφοράς των εκπαιδευόμενων που θα διέπεται και θα εμπνέεται από την κουλτούρα των ΑΔ (Niens et al., 2006).

Κατά αυτόν τον τρόπο θα μπορέσει να παρατηρηθεί η εφαρμογή μιας ισχυρής εκπαίδευσης για τα ΑΔ που θα ξεκινά από τα πρώτα έτη της εκπαίδευσης του ατόμου και θα συνεχίζει να λαμβάνει χώρα αδιάκοπα σε όλη την πορεία του, εφόσον είναι μια διαρκής, δια βίου εκπαίδευση που περαιώνεται σε τυπικές και άτυπες μορφές (Vergara & Estevez, 1994; Pettman, 1995; Osler & Starkey, 1999).

Αναφορές

- Banks, A. J. (2009). Human Rights, Diversity, and Citizenship Education. *The Educational Forum*, 73(2), 100- 110.
- Banks, A. J. (2010). Human Rights, Diversity, and Citizenship Education. In Walrdon, F. & Ruane, B (Eds.), *Human Rights Education. Reflections on Theory and Practice* (pp. 43-66). Dublin: The Liffey Press.
- Berelson, B. (1971). *Content Analysis in Communication Research*. (Facsimile of 1952 edition). New York: Hafner Publishing Company.
- Cohrs, T.C, Maes, J, Moschner, B., & Kielmann, S. (2007). Determinants of Human Rights Attitudes and Behavior: A Comparison and Integration of Psychological Perspectives. *Political Psychology*, 28(4), 441-469.
- Crano, W.D., & Brewer, M.B. (2002). *Principles and Methods of Social Research*. Second Edition. Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Dias, C. (2005). The Missing Piece to World Peace: Human Rights Education. *SangSaeng*, 14: Autumn/Winter, 5-7.
- Ishay, M. (2008). *Η Ιστορία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*. (Μτφρ. Α. Σίμογλου). Αθήνα: Σαββάλας.
- Krippendorff, K. (1980). *Content Analysis. An Introduction to its Methodology*. London: Sage Publication.
- Niens, U., Reilly, J., & McLaughlin, R. (2006). The Need for Human Rights Education in Northern Ireland: A Pupil Survey. *Peace and Conflict, Journal of Peace Psychology*, 12(3), 251- 268.
- Osanloo, A. F. (2009). Civic responsibility and human rights education: a pan-educational alliance for social justice. *Intercultural Education*, 20(2), 151-159.
- Osler, A., & Starkey, H. (1999). Rights, Identities and Inclusion: European action programmes as political education. *Oxford Review of Education*, 25 (1), 199-215.
- Osler, A., & Starkey, H. (2010). *Teachers and human rights Education*. Stoke-on-Trent: Trentham Books.
- Pettman, R. (1995). Taking human rights education seriously. *Peace Review*, 7 (2), 211-214.
- Tibbitts, F. (2002). Understanding what we do: Emerging models for human rights education. *International Review of Education*, 48 (3-4), 159-171.
- Tibbitts, F. (2005). Transformative learning and human rights education: taking a closer look. *Intercultural Education*, 16(2), 107-113.
- United Nations General Assembly. (1994). *United Nations Decade for Human Rights Education*. Resolution A/ 49/184 of 23 December 1994.
- United Nations General Assembly. (1996). *Plan of Action of the United Nations Decade for Human Rights Education, 1995-2004*. Resolution A/51/506/12 of December 1996
- United Nations General Assembly. (2005a). *World Programme for Human Rights Education*. Resolution A/ 59/113 of 17 February 2005.
- United Nations General Assembly. (2005b). *Revised draft plan of action for the first phase (2005-2007) of the World Programme for Human Rights Education*. A/59/525/Rev.1 of 2 March 2005.
- United Nations General Assembly. (2005c). *World Programme for Human Rights Education*. Resolution A/ 59/113/B of 5 August 2005.
- United Nations General Assembly. (2010a). *Final evaluation of the implementation of the first phase of the World Programme for Human Rights Education*. Resolution A/65/322 of 24 August 2010.
- United Nations General Assembly. (2010b). *Draft plan of action for the second phase (2010-2014) of the World Programme for Human Rights Education*. A/HRC/15/18 of 27 July 2010.
- Vergara, A. C., & Estevez, J. V. (1994). Justice, Impunity and the Transition to Democracy: a challenge for human rights education. *Journal of Moral Education*, 23(3), 273-284.

- Vienna Declaration and Programme of Action. (1993). *Adopted by the World Conference on Human Rights in Vienna on 25 June 1993*. Retrieved 12 February 2015 from: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Vienna.aspx>
- Weber, R. P. (1990). *Basic Content Analysis*. London: Sage Publications.
- Δουζίνας, Κ. (2006). *Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, (Μτφρ. Η. Νικολούδης). Αθήνα: Παπαζήσης.
- Μπάλιας, Στ. (2004). *Τα ανθρώπινα δικαιώματα στην εποχή της δημοκρατίας*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Μπάλιας, Στ. (2008). *Ανθρώπινα Δικαιώματα και Πολιτισμοί: Με Αφορμή την Πρόσφατη Διεθνή Κρίση και τα Προβλήματα Εφαρμογής των Κειμένων του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα*. Τετράδια Πολιτικής Επιστήμης, 5, 95-111.
- Μπονίδης, Κ. (2004). *Το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου ως αντικείμενο έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχιμο.